

—
Верховний
Суд

Шлюбний договір актуальні питання судової практики

Питання для обговорення:

1. Правовий режим майна подружжя.
2. Шлюбний договір та його особливості.
3. Підстави недійсності шлюбного договору.
4. Судова практика у справах про оспорення шлюбного договору.

Особиста приватна власність дружини, чоловіка

Стаття 57 СК України

Об'єкти права спільної сумісної власності

Стаття 61 СК України

Презумпція спільної сумісної власності

Стаття 60 СК України

1. Майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самотійного заробітку (доходу).
2. Вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

ВСУ (№ 6-843цс17)

За загальним правилом застосування презумпції згідно зі ст. 60 СК України майно, одержане одним із подружжя як набувачем за договором, що укладений під час перебування набувача в шлюбі, є об'єктом спільної сумісної власності подружжя. Той із подружжя, який порушує питання про спростування зазначеної презумпції, зобов'язаний довести обставини, що її спростовують.

Аналогічний правовий висновок викладено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 21 листопада 2018 року у справі № 372/504/17 (провадження № 14-325цс18).

Приватизовані квартири, земельні ділянки як об'єкти права спільної сумісної власності

Частина п'яту статті 61 виключено на підставі Закону № 4766-VI від 17.05.2012

майно набуто внаслідок приватизації в цей період
є спільним сумісним майном подружжя

з 08.02.2011

по 13.06.2012

Особливості шлюбного договору:

1. Суб'єктний склад

Шлюбний договір може бути укладено особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям (ч. 1 ст. 92 СК України)

Особливості шлюбного договору:

2. Предмет регулювання

Шлюбним договором регулюються майнові відносини між подружжям, визначаються їхні майнові права та обов'язки.

Шлюбним договором можуть бути визначені майнові права та обов'язки подружжя як батьків. (ч.ч. 1,2 ст. 93 СК України).

Шлюбним договором може бути визначений правовий режим майна (ч.ч. 1,2 ст. 97 СК України).

Шлюбним договором може бути визначений порядок поділу майна, у тому числі і в разі розірвання шлюбу (ч. 3 ст. 97 СК України).

Шлюбним договором може бути визначено порядок користування житлом (ст. 98 СК України).

Шлюбним договором може бути визначено право на утримання одного з подружжя (ч. 1 ст. 99 СК України) та умови припинення утримання (ч. 3 ст. 99 СК України).

Шлюбним договором може бути визначено умови, розмір та строк виплати аліментів (ч. 2 ст. 99 СК України).

Особливості шлюбного договору:

2. Предмет регулювання

Постанова ВС у справі № 761/46925/18

Відповідно до частини третьої статті 99 СК України шлюбним договором може бути встановлена можливість припинення права на утримання одного з подружжя у зв'язку з одержанням ним майнової (грошової) компенсації.

Оскільки пункт 17 шлюбного договору визначав дії сторін у випадку розірвання шлюбу і припинення права на утримання, у зв'язку з чим чоловік зобов'язується виплатити дружині грошову компенсацію, то одночасне звернення позивача до суду з вимогою про розірванню шлюбу та вимогою про стягнення компенсації у розмірі, еквівалентному 225 000 доларів США, відповідає договірному способу захисту сімейних прав, що сторони передбачили у шлюбному договорі, та відповідає статті 18 СК України, яка передбачає загальні способи захисту сімейних прав.

Особливості шлюбного договору:

2. Предмет регулювання

Постанова ВС у справі № 752/17100/17

Підпунктом «в» пункту 2 розділу II шлюбного договору передбачено, що особистою приватною власністю кожного з подружжя є нерухоме майно, автотранспортні засоби, інше майно, право власності на яке підлягає обов'язковій державній реєстрації, що буде придбаватися у шлюбі на ім'я одного з подружжя будь-яким способом, відмінним від дарування чи успадкування.

Судами встановлено, що спірний будинок набутий ОСОБА_3 у власність за час шлюбу та до укладення шлюбного договору і не віднесений до особистої власності одного із подружжя.

Особливості шлюбного договору:

2. Предмет регулювання

Шлюбний договір не може:

-регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми;

-зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені цим Кодексом, а також ставити одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище;

- за шлюбним договором не може передаватися у власність одному з подружжя нерухоме майно та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації (ч. ч. 3,-5, ст. 93 СК України).

Особливості шлюбного договору:

3. Строк дії шлюбного договору

Якщо шлюбний договір укладено до реєстрації шлюбу, він набирає чинності у день реєстрації шлюбу. Якщо шлюбний договір укладено подружжям, він набирає чинності у день його нотаріального посвідчення (ст. 95 СК України).

У шлюбному договорі може бути встановлено загальний строк його дії, а також строки тривалості окремих прав та обов'язків. У шлюбному договорі може бути встановлена чинність договору або окремих його умов і після припинення шлюбу.

Особливості шлюбного договору:

4. Форма шлюбного договору

Шлюбний договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується.

5. Право відмови від договору

Подружжя має право відмовитися від шлюбного договору. У такому разі, за вибором подружжя, права та обов'язки, встановлені шлюбним договором, припиняються з моменту його укладення або в день подання нотаріусу заяви про відмову від нього (с. 101 СК України).

НЕ є особливостями шлюбного договору:

1. Можливість розірвання шлюбного договору

На вимогу одного з подружжя шлюбний договір може бути розірваний за рішенням суду з підстав, що мають істотне значення, зокрема в разі неможливості його виконання (ст. 102 СК України).

2. Оспорюваність шлюбного договору

Шлюбний договір на вимогу одного з подружжя або іншої особи, права та інтереси якої цим договором порушені, може бути визнаний недійсним за рішенням суду з підстав, встановлених Цивільним кодексом України (ст. 103 СК України).

Підстави недійсності шлюбного договору:

1. Підстави, встановлені Цивільним кодексом України.

Стаття 225 ЦК України - вчинення правочину дієздатною фізичною особою, яка у момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними.

Стаття 226 ЦК України – вчинення правочину недієздатною фізичною особою.

Стаття 229 ЦК України – вчинення правочину під впливом помилки.

Стаття 230 ЦК України – вчинення правочину під впливом обману.

Стаття 231 ЦК України – вчинення правочину під впливом насильства.

Стаття 233 ЦК України – вчинення правочину під впливом тяжкої обставини.

Стаття 234 ЦК України – вчинення правочину без наміру створення правових наслідків, які обумовлювалися цим правочином (фіктивний правочин).

2. Недійсність шлюбного договору у разі недодержання в момент його вчинення вимог, які встановлені частинами першою - третьою, п'ятою та шостою статті 203 цього Кодексу:

- зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам;
- волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі;
- правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним;
- правочин, що вчиняється батьками (усиновлювачами), не може суперечити правам та інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей

Нікчемність шлюбного договору

Стаття 220. Правові наслідки недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору

У разі недодержання сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору такий договір є нікчемним.

Якщо сторони домовилися щодо усіх істотних умов договору, що підтверджується письмовими доказами, і відбулося повне або часткове виконання договору, але одна із сторін ухилилася від його нотаріального посвідчення, суд може визнати такий договір дійсним. У цьому разі наступне нотаріальне посвідчення договору не вимагається.

Невідповідність умов шлюбного договору вимогам ч. 4 ст. 93 СК України («надзвичайно невігідне матеріальне становище»)

Постанова ВС у справі 755/19197/18

(визнано недійсним пункт шлюбного договору)

Частинами четвертою 93 СК України передбачено обмеження щодо змісту шлюбного договору: по-перше, договір не повинен ставити одного із подружжя у надзвичайно невігідне матеріальне становище порівняно із законодавством.

Категорія «надзвичайно невігідне матеріальне становище», вжита у частині четвертій статті 93 СК України, має оціночний характер і підлягає доведенню стороною відповідно до частини третьої статті 12 ЦПК України, та ці докази повинні бути оцінені судом у відповідності до норм цивільного процесуального законодавства.

Постанова ВСУ № 6-230цс14 (відмовлено за недоведеністю; у шлюбному договорі встановлено факт проживання до реєстрації шлюбу)

Невідповідність умов шлюбного договору вимогам ч. 5 ст. 93 СК України

(за шлюбним договором не може передаватися у власність одному з подружжя нерухоме майно та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації).

Постанова ВС у справі 522/25760/16 (визнано недійсним пункт договору, який передбачав, що після розірвання шлюбу у власність відповідача переходить майно, яке зареєстровано за позивачем).

Постанова ВС у справі № 200/1546/19 (відмовлено у визнанні шлюбного договору недійсним, так як суд дійшов висновку, що умови шлюбного договору не передбачають перехід права власності на об'єкти нерухомого майна, а порядок поділу майна у разі розірвання шлюбу).

Постанова ВС у справі № 320/3970/18 (визнано недійсним шлюбний договір в частині підпункту в) пункту II.2, згідно з яким особистою приватною власністю кожного з подружжя є: нерухоме майно, автотранспортні засоби, інше майно, право власності на яке підлягає обов'язковій державній реєстрації, що придбане в шлюбі до укладення цього договору).

Постанова ВС у справі 457/74/16 (у визнанні недійсним пункту шлюбного договору відмовлено)

Неможливість укладення шлюбного договору представником

Постанова ВС у справі справа № 757/10715/17-ц

Системне тлумачення статті 2 СК України та статті 14 СК України дає підстави для висновку, що сімейні особисті немайнові та майнові відносини між подружжям є такими, що тісно по`язані із особою, а тому не можуть бути передані іншій особі.

Частиною другою статті 238 ЦК України передбачено, що представник не може вчиняти правочин, який відповідно до його змісту може бути вчинений лише особисто тією особою, яку від представляє.

Підсумовуючи наведене, можна констатувати, що суб`єктами шлюбного договору можуть бути: 1) особи, які подали заяву про реєстрацію шлюбу (наречені); 2) подружжя (дружина та чоловік), а майнові відносини між подружжям (нареченими) є такими, що тісно по`язані із особою, тому Верховний Суд доходить висновку, що шлюбний договір не може укладатись за дорученням, оскільки представнику заборонено вчиняти правочин, який може бути вчинений лише особисто тією особою, яку він представляє (частина друга статті 238 ЦК України).

Застосування позовної давності до вимог по визнання шлюбного договору недійсним

Постанова ВС у справі справа № 757/10715/17-ц

Статтею 20 СК України законодавчо встановлено, що позовна давність до вимог, які впливають із сімейних відносин, не застосовується, крім випадків, передбачених частиною другою статті 72, частиною другою статті 129, частиною третьою статті 138, частиною третьою статті 139 СК України. Отже, законодавцем визначено чіткий перелік вимог, які впливають із сімейних відносин, до яких застосовуються позовна давність.

Так, статтею 72 СК України встановлено, що позовна давність не застосовується до вимог про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, якщо шлюб між ними не розірвано. До вимог про поділ майна, заявленої після розірвання шлюбу застосовується позовна давність у три роки. Тобто, СК України передбачив застосування позовної давності лише до вимоги про поділ майна подружжя, заявленої після розірвання шлюбу.

Враховання попередніх висновків щодо наявності особливостей законодавчого регулювання відносин з реалізації подружжям (нареченими) майнових сімейних прав при укладенні шлюбного договору, а також тлумачення змісту статті 20 СК України дає підстави для висновку, що до вимог про визнання шлюбного договору недійсним позовна давність не застосовується.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!!!